

ПРАКТИЧЕСКАТА ЗНАЧИМОСТ НА НЕФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА НЕГОВИТЕ ЦЕННОСТИ, ЦЕЛИ И ФУНКЦИИ

Проект 80-10-7 / 2020 г., реализиран с финансовата подкрепа на Университетски фонд „Научни изследвания“, на който екипът изказва дълбоката си благодарност.

ПРОЕКТЕН ЕКИП:

Проф. д-р СИЛВИЯ НИКОЛАЕВА

Доц. д-р ЛИЛЯНА СТРАКОВА

Доц. д-р ВЛАДИСЛАВ ГОСПОДИНОВ

Гл. ас. д-р ХРИСТИНА БАНЧЕВА-ПРЕСЛАВСКА
(външен експерт)

БОРИСЛАВА МАЕВА (студент)

Приобщени към проекта:

- ❖ 25 организации и техните лидери
- ❖ 68 заети в сектора
- ❖ 12 студенти (бакалаври и магистри)

РЕЗЮМЕ

Проектът интегрира две надграждащи се изследователски задачи. От една страна, да допринесе за проучването и анализа на практическата значимост на неформалното образование в България, От друга, да апробира възможностите на ценностно-функционалния подход като концептуална основа за проучване и анализ на практики с елементи на неформално учене, обучение и образование. Уникалното в него е, че позволява да се подхожда към образователната смисленост и значимост не от традиционната *оценъчна* парадигма, разчитаща на инструменти и техники за количествено скалиране и йерархизиране на ползи и приноси, а на *основата на практическата синергия между системни (официални) и несистемни (контекстно мотивирани и провокирани) функции, ценности и цели*. Затова методологията му смесва количествени и качествени методи, чрез които се търси отговор не на обичайно задавания изследователски въпрос, **колко (повече) е значима и/или важна една или друга практика за неформално образование, а защо, с какво и как тя е ценена, търсена, поддържана, оцеляваща?** Т.е. на моментния интерес към практическата значимост тук и сега се противопоставя едно продължаващо, устойчиво търсене на смисъла и неговите проявления.

Теоретико-емпиричният анализ доказва, че приложимостта на ценностно-функционалния подход в случая е възможна и адекватна поради същността на неформалното образование като свободна, гъвкава, адаптивна, отворена, жизнена и споделена човешка ангажираност с ученето и развитието на другия/другите. Именно поради силната си обвързаност и посветеност на отделния човек, група или общност, неговите приноси и ползи не могат да оценени обективно с количествени скали. Ето защо чрез ценностно-функционалния подход се предлага алтернативата на профилното оценяване и категоризиране. Благодарение на неговото прилагане стана възможно по-ясно да бъдат разграничени неговите секторни функции и цели (базирани на системни / официални стандарти и среди) от много важните несистемни ценностно-детерминирани (стимулиращи и развиващи) такива. Последните, дори когато си взаимодействат с официалните по линия на своята *терминалност (какво е нужно / важно)*, се отличават с уникалната си *ценностност (защо)* и *инструменталност (как)*.

По този начин бяха идентифицирани:

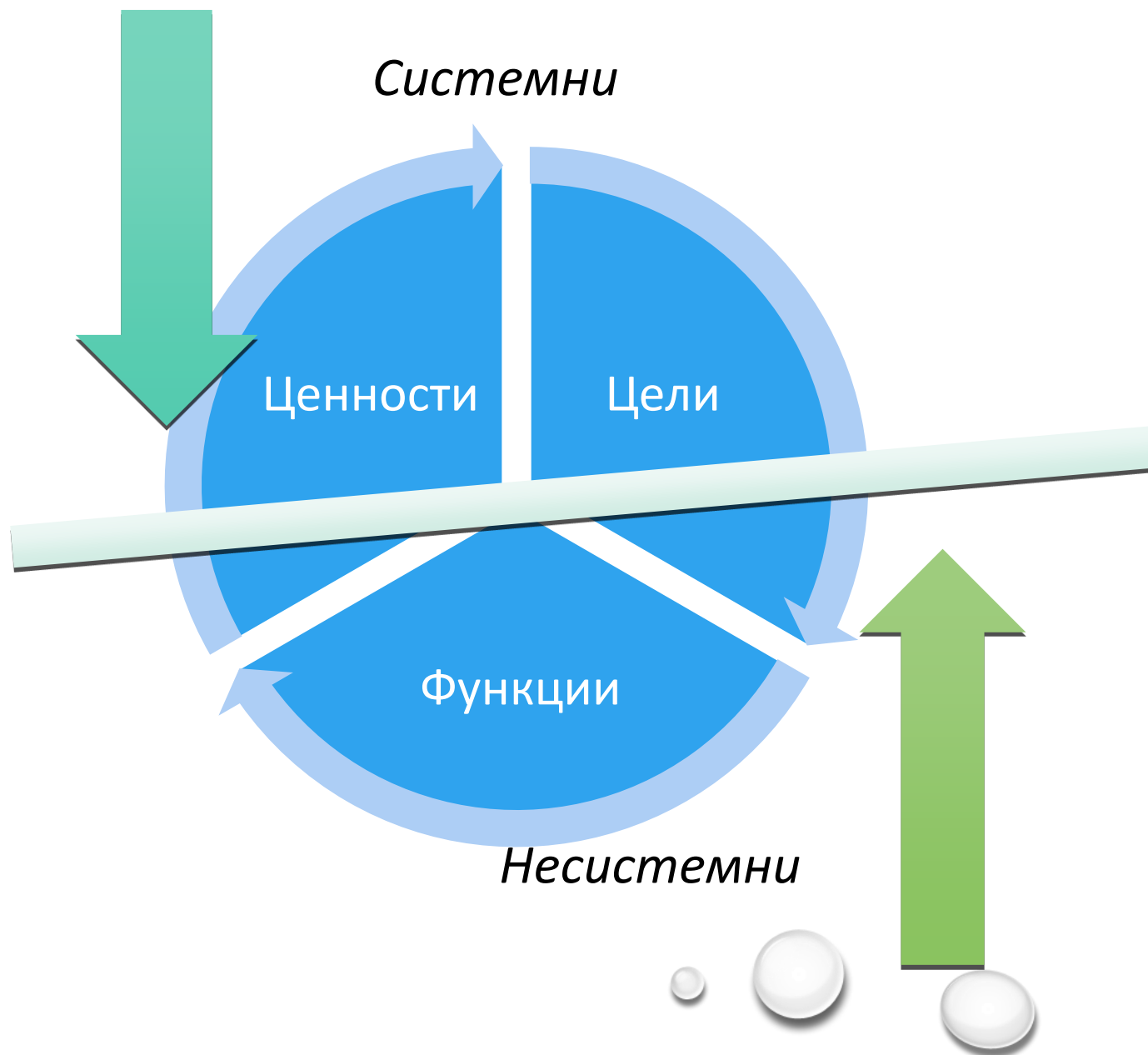
- *два типа функции:* секторни (в подкрепа на базисни сектори като формално образование, пазар на труда, социално развитие, интеграция и реинтеграция, свободно време) и приобщаващи (развиващи, компенсирани и подкрепящи) - по отношение на личността, групите и общностите
- *шест цели приоритета:* учене през целия живот, развитие на ключови компетентности, на научни и технологични умения за 21-ви век, на култура за граждански активизъм, за заетост и младежка работа;
- *три типа ценностно-функционални профили* и респ. три групи практики за неформално образование: за „образование за устойчиво развитие“, за „образование за демокрация и гражданско участие“ и „образование за подкрепа на личностното и социално развитие“

Резултатите от реализираното теоретико-емпирично изследване са обобщени в *два сборника със свободен достъп:*

- ❖ **Практически полета на неформалното образование. Ценностно-функционален анализ на практики за неформално образование** (сборник с научни публикации), издание на Университетско издателство
- ❖ **Неформално образование. Политики, приоритети, практики** (сборник с изследователски резултати), електронно издание на Университетско издателство

ХИПОТЕЗА

Изследователската хипотеза изисква теоретико-емпирична проверка на предположението, че **за оценка на практическата значимост на неформалното образование може да се използва ценностно-функционален подход, който се основава на анализа на контекстуалните характеристики и динамика на системните (официалните) и несистемните функции, ценности и цели на практиките на неформалното образование.**

Изследователски задачи

1. Да се направи преглед на *актуални български и чужди изследвания, ресурси и документи върху ценностите, функциите и целите* на неформалното образование.
2. Да се изследват емпирично *системни (официални) и несистемни (контекстно валидни) функции* на водещи практики за неформално образование в България и на тяхна основа да се очертаят характеристиките на техния функционален профил.
3. Да се изследват емпирично специфичните *системни (официални) и несистемни (контекстно валидни) цели и ценности*, адресирани от водещите практики за неформално образование в България.
4. На основата на събраните емпирични данни и изследваните конкретни случаи (български практики) *да се разработи модел от ценностно-функционални критерии за оценка на практическата значимост на неформалното образование у нас.*

МЕТОДОЛОГИЯ

ПРЕДИ КОВИД 19

- СМЕСЕН ДИЗАЙН
 - АНКЕТИ
 - АНАЛИЗ НА СЛУЧАИ (ТЕРЕННА РАБОТА)
 - АНАЛИЗ НА ДОКУМЕНТИ

СЛЕД КОВИД 19

- АНКЕТИ
- АНАЛИЗ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ
 - ЕРАЗЪМ+
 - НАЦИОНАЛНИ КОНКУРСИ
- АНАЛИЗ НА СЛУЧАИ, СЪЧЕТАВАЩИ:
 - ПРОФИЛИРАНЕ НА ПРАКТИКИ ОТ ЗАЕТИ / СВЪРЗАНИ ЛИЦА
 - ИНТЕРВЮТА
 - ТВОРЧЕСКИ ПОРТРЕТИ И АВТОПОРТРЕТИ

КАКВО СЕ ДОКАЗА?

В български контекст неформалното образование изпълнява много балансирано **комплексни функции по отношение на личността, групите, общностите и обществата**, които задават параметрите на неговата устойчива практическа значимост за хората и обществата:

- **Секторни** - по отношение на базисните сфери – формално образование, пазар на труда, социално развитие, интеграция и реинтеграция, свободно време;
- **Смесени стимулиращи И ПРИОБЩАВАЩИ функции** (развиващи, компенсирани и подкрепящи) - по отношение на личността, групите и общностите

БАЗИСНИ СЕКТОРНИ ФУНКЦИИ В ПОДКРЕПА НА:

- ПАРАФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
- ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ВЪЗРАСТНИ
- ПРОДЪЛЖАВАЩО ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
- МЛАДЕЖКА РАБОТА
- ЗАНИМАНИЯ ЗА СВОБОДНОТО ВРЕМЕ

БАЗИСНИ СТИМУЛИРАЩИ ФУНКЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА:

- КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ
- НАУЧНИ И ТЕХНОЛОГИЧНИ УМЕНИЯ ЗА 21-ВИ ВЕК
- ГРАЖДАНСКИ АКТИВИЗЪМ
- УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ
- МЛАДЕЖКА РАБОТА
- КУЛТУРА ЗА ЗАЕТОСТ

КАКВО СЕ ДОКАЗА?

Основните практически полета на неформалното образование в България адресират както актуални **системни** (*официални, институционални*), така и контекстно-значими **несистемни** (*групови, общностни*) **функции, ценности и цели**, поради което се отличават със специфични характеристики и динамика на своята практическа значимост и устойчивост.

Следователно, неформалното образование е значим **ГЪВКАВ МЕХАНИЗЪМ** за и **коректив** на личностното, групово, общностно и обществено развитие, адресирайки по този начин не само настоящето, но и бъдещето на човешкото учене и образование.

Изследването доказва, че устойчивите практики на неформално образование са ценени и практически значими, защото:

- ПРОКАРВАТ НОВИ ПОЛИТИКИ
- ФОРМИРАТ НОВИ ОБЩНОСТНИ КУЛТУРИ И НОРМИ
- КОМПЕНСИРАТ ДЕФИЦИТИ
- МОТИВИРАТ,
- ВДЪХНОВЯВАТ,
- ОБЕДИНЯВАТ,
- АНГАЖИРАТ И
- ПОДКРЕПЯТ ХОРА, ГРУПИ, ИНСТИТУЦИИ
- ДАВАТ ИМ СОЦИАЛНА ЗАКРИЛА И ЗАЩИТА

ПРОКАРВАТ НОВИ ПРИОРИТЕТИ И ПРАКТИКИ.

ПОНАСТОЯЩЕМ ВЪВ ФОКУСА СА:

- **ОБРАЗОВАТЕЛНА ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО И СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ**
- **ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ**
- **ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ И ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ**

Из ценностно-функционалните профили на анализирани практики, споделени от техните лидери и последователи

„В обученията си ЕКОЦЕНТРИК интегрира екологични и социални теми, които съответстват на някои от нормативно и институционално подкрепяните... дейностите са ориентирани по-скоро в изпълнение на мисията на организацията, отколкото към съобразяване с национални политики и нормативи... Независимо от това дали попадат в основни системни или несистемни цели, обученията на ЕКОЦЕНТРИК се стремят към личностно развитие и екологично-социална ангажираност на участниците.“

Христина Банчева-Преславска

Театрална група „Артис“ – с. Искрец

„В основата на всичко стои много любов, отдаденост и смелост. Талантът, който носим в себе си има нужда да бъде разгърнат и развит. В театъра има място за всеки. Значение има само личното желание. В малките населени места културният живот на общността се движи от самодейци, любители. Всеки дава, каквото може в зависимост от заложибите си. Следвай интуицията си и тя ще те заведе на неочаквани места.“

София Лубани-Караначева

„СДРУЖЕНИЕ ЗА СПОДЕЛЕНО УЧЕНЕ „ЕЛА“ е организация, която подкрепя развитието на децата повече от 20 години. Като SAVE THE CHILDREN UK (1997-2007) търсихме алтернативи на институционализирането на деца и подтикнахме правителството да предприеме мерки за закриването на т. Нар. “Домове за деца”. Като Център за приобщаващо образование (2007-2019) наложихме приобщаващата среда като ценност и споделена отговорност в българското училище. Сега фокусираме усилията си в подкрепата на деца и млади хора в тяхното учене и търсене на собствен път. Също така работим с училища, родители и учители, които осъзнато подкрепят децата в изграждането на социалните и емоционалните им умения.“

Ива Бонева

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ИЗСЛЕДВАНЕТО ПОТВЪРЖДАВА, ЧЕ КЪМ СФЕРАТА НА НЕФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ СЛЕДВА ДА СЕ ПОДХОДЖДА С ПО-РАЗЛИЧНИ КРИТЕРИИ И ОЧАКВАНИЯ ЗА УСТОЙЧИВОСТ, ПРАКТИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ И КАЧЕСТВО, ПРОЕКТИРАЩИ ТЕХНИТЕ УНИКАЛНИ ЦЕННОСТНО-ФУНКЦИОНАЛНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ.

- ПЪРВО, ЗАЩОТО УСТОЙЧИВОСТТА МУ НЕ Е ПРОИЗВОДНА НА СТРОГО ИКОНОМИЧЕСКИ И ФИНАНСОВИ ПАРАМЕТРИ И ФАКТОРНИ ВЛИЯНИЯ, А НА ДЪЛБОКИ ДУХОВНИ И ЦЕННОСТНИ ПРОЦЕСИ И ДАНИМИКИ, ЧИИТО ПРОЯВЛЕНИЯ НЕ РЯДКО СА СКРИТИ ЗАД ДРУГИ, ПАРАЛЕЛНИ ПРОЯВЛЕНИЯ – СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ И ЖИВЕЕНЕ, ГРАЖДАНСКИ АКТИВИЗЪМ И УЧАСТИЕ, ВЗАИМНА ПОДКРЕПА И РАЗБИРАНЕ, СПОДЕЛЕНИ КУЛТУРИ И ИНТЕРЕСИ И ДР.
- ВТОРО, ЗАЩОТО ПО-ВИСОКОТО КАЧЕСТВО ЧРЕЗ ОРИГИНАЛНО ПЕДАГОГИЧЕСКО ТВОРЧЕСТВО И ИНОВАЦИИ СА ДЪЛБИНИТЕ ОСНОВАНИЯ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ПРОГРАМИ И ПОДХОДИ В СЕКТОРА.
- ТРЕТО, ЗАЩОТО ПРАКТИЧЕСКАТА МУ ЗНАЧИМОСТ НЕ МОЖЕ ДА БЪДЕ ИЗСЛЕДВАНА И ИЗМЕРВАНА НАДЕЖДНО ЕДИНСТВЕНО С ТРАДИЦИОННИ КОЛИЧЕСТВЕНИ ПОДХОДИ И ЕВРИСТИКИ, ТЪЙ КАТО ТЯ ОТРАЗЯВА УНИКАЛНОСТТА НА НЕСТАНДАРТНИТЕ МОДЕЛИ НА МИСЛЕНЕ, ЦЕНЕНЕ И ДЕЙСТВИЕ В НЕФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ, КОИТО ЧЕСТО ПРЕДШЕСТВАТ И ВДЪХНОВЯВАТ БЪДЕЩИТЕ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОЛИТИКИ, ПРИОРИТЕТИ И ПРАКТИКИ И НА СИСТЕМНО РАВНИЩЕ.

В ОБОБЩЕНИЕ, РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ НАСТОЯЩОТО ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ ДАДОХА ОСНОВАНИЯ ЗА ПРЕФОРМУЛИРАНЕ НА КЛЮЧОВИЯ ВЪПРОС ЗА ПРАКТИЧЕСКАТА ЗНАЧИМОСТ НА НЕФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ. ТЕ ДОКАЗАХА, ЧЕ АДЕКВАТНОТО РАЗБИРАНЕ НА СМИСЪЛА И ПРИНОСА МУ ИЗИСКВАТ ДА СМЕ НАЯСНО *НЕ КОЛКО, А КАК И С КАКВО ПРАКТИКИТЕ ЗА НЕФОРМАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ* ПОВЛИЯВАТ НАШЕТО ИНДИВИДУАЛНО И СОЦИАЛНО МИСЛЕНЕ, ЖИВЕЕНЕ, СПРАВЯНЕ И СТРАТЕГИЧЕСКО РАЗВИТИЕ.

ПРОДУКТИ

ПРЕДИ КОВИД 19

- **ПОДРАБОТКИ НА ПУБЛИКАЦИИ ЗА РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ ИЗДАНИЯ**
- **КОЛЕКЦИЯ ОТ ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ МАТЕРИАЛИ**
- **ТЕМАТИЧНА БИБЛИОГРАФИЯ**

СЛЕД КОВИД 19

- **СБОРНИК С НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ**, Съдържащ една монография, една студия и три статии (150 с.)
- **СБОРНИК ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ МАТЕРИАЛИ**, съдържащ ценностно-функционални профили на организации и практики, творчески портрети и автопортрети, интервюта, студентски есета (178 с.)
- **2 УЧАСТИЯ В НАУЧНИ ФОРУМИ**
- **СТАТИЯ В СБОРНИК ОТ МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ** (Тракийски университет)

УНИВЕРСИТЕТСКИ ФОНД „НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ“

ПРАКТИЧЕСКИТЕ ПОЛЕТА НА НЕФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

ЦЕННОСТНО-ФУНКЦИОНАЛЕН АНАЛИЗ
НА ПРАКТИКИТЕ ЗА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
2020

Университетски фонд „Научни изследвания“

НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Политики
Приоритети
Практики

Сборник с изследователски материали

Съставител и научен редактор:
СИЛВИЯ НИКОЛАЕВА

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“
2020

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО.